

Mindre meddelelser

Bestandstæthed af Musvit *Parus major*, Blåmejse *Parus caeruleus* og Sortmejse *Parus ater* på Assistens Kirkegård i København

ANNA E. JØRGENSEN

Assistens Kirkegård, Indre Nørrebro i København, blev anlagt i 1760 og har et areal på ca 20 ha. Udover at fungere som kirkegård anvendes Assistens Kirkegård intensivt som park og naturområde. Af rekreative aktiviteter foregår der f.eks. kondiløb, hundeluftning og solbadning, og der er en artsrig og varieret plantevækst af såvel træer og buske som stauder. Det er gennem en årrække tilstræbt at give kirkegården et større naturindhold gennem en natur- og miljøvenlig drift, f.eks. ved at etablere "faunaindplantninger", dvs. beplantninger af buske og træer, som er særligt gavnlige for insekter, fugle og småpattedyr. Dele af kirkegården plejes mindre intensivt, og her gives der plads til vilde planter. Der har ikke været anvendt pesticider siden 1983 (Københavns Kommune 1989, Hönish 1997, Johansen et al. 1999).

Assistens Kirkegård er et vigtigt område for bydelens fugle; i 1998-99 blev der således iagttaget 50 fuglearter på kirkegården, og i forbindelse med DOFs projekt *Mere og Bedre Bynatur* blev der derfor i 1999 foretaget en optælling af kirkegårdens ynglebestand af mejser (Frisenvænge et al. 1999). Optællingen blev gentaget i 2000 og 2004, og denne artikel redegør for resultaterne af disse nye tællinger.

Materiale og metode

Optællingen af ynglebestanden af mejser i 2000 og 2004 foregik efter samme metode som i 1999 (Frisenvænge et al. 1999). Opgørelsen er baseret på sikre ynglefund, idet kriteriet for en registrering som ynglepar var, at ungerne i reden blev hørt i forbindelse med en fodring. Jeg fandt rederne ved besøg på kirkegården med et par dages mellemrum i perioden 15. maj til 15. juni. Ved hvert besøg eftersøgte jeg nye reder ved at se og lytte mig frem, medens jeg gennemtravede området i langsomt tempo. Denne metode er ret effektiv, fordi man med lidt øvelse får en god fornemmelse for, om en forblifvende fugl er på vej til eller fra en rede med unger. Endvidere kan man høre større ungers kvinden i ganske stor afstand fra reden.

Redernes placering blev indtegnet på et kort, og alle fundne reder blev kontrolleret ved de efterfølgende besøg. Ved hver rede på kortet blev alle besøg noteret med dato samt oplysninger om hvorvidt der var set fodring og hørt unger.

Resultater og diskussion

Tabel 1 viser, at ynglebestanden af Musvit *Parus major*, Blåmejse *Parus caeruleus* og Sortmejse *Parus ater* var

nogenlunde ens i de tre undersøgelsesår, med i gennemsnit 17,3 ynglepar af Musvit, 18,0 ynglepar af Blåmejse og 0,3 ynglepar af Sortmejse. For Musvit og Blåmejse svarer det til en gennemsnitlig tæthed på henholdsvis 87 og 91 par/km². Det er væsentligt mere end de 35 og 30 par/km², der i 1990 blev fundet på en optimal lokalitet som Jægersborg Dyrehave (Andersen 1991, Grell 1998), dog uden at korrigere for at langtfra hele dette område er skovdækket.

Musvit og Blåmejse viste forskellige præferencer med hensyn til valg af redested. I gennemsnit over de tre år ynglede 69% af Musvitterne i fuglekasser og 27% i naturlige hulheder i træer, mens de tilsvarende tal for Blåmejse var 20% og 78% ($\chi_1^2 = 27,2$, $P = 2 \times 10^{-7}$). Fuglekasserne er af forskellig type, alder og vedligeholdelsestilstand; der blev kun fundet Musvit, Blåmejse og Sortmejse i dem i 2004. Af de naturlige hulheder fandtes en stor del i de mange stynede hængeaske *Fraxinus excelsior pendula*, der er et særkende for Assistens Kirkegård. Adskillige af dem er mere end 100 år gamle, og de indeholder mange huller og hulheder og dermed mange potentielle ynglesteder for mejser.

Alle mejserne havde unger på nogenlunde samme tidspunkt. Den 30. maj 1999 hørte jeg således unger fra 26 af de 30 registrerede reder; tre kuld havde allerede forladt reden, mens et enkelt først registreredes 3. juni. I perioden 27.-31. maj 2000 hørte jeg unger fra 34 af årets 40 reder, mens tre kuld var udflojet og tre kuld først blev registreret i juni. Og 31. maj 2004 hørte jeg unger fra 29 af 37 reder, idet fem kuld var udflojet og tre først blev hørt 4. juni. For alle 107 optalte mejsepar gjaldt det, at man kunne høre unger fra reden mindst én dag i perioden 20. maj til 4. juni. Såfremt en sådan samtidighed også gør sig gældende andre steder, vil den med fordel kunne benyttes i fremtidige fuglekasseprojekter, når der skal følges op på effekten af kasserne. Ved blot 3-4 besøg ved hver kasse i den fælles ungetid vil man kunne opnå en meget troværdig registrering af benyttelsesgraden af kasserne med et meget beskedent tidsforbrug.

Epilog

Assistens Kirkegård er et grønt område beliggende på stenbroen, hvor man målrettet har arbejdet på at skabe god, artsrig bynatur med mange oplevelsesmuligheder for offentligheden. Det er oplagt at anvende kirkegården som et slags referenceområde i forbindelse med en tilsvarende indsats andre steder i de kommende år. Størrelsen af et

Tabel 1. Antal ynglepar af Musvit, Blåmejsje og Sortmejsje på Assistens Kirkegård i 1999, 2000 og 2004. og yngleparrenes fordeling med hensyn til redeplacering. Optællingen foregik 15. maj –15. juni.
Number of breeding pairs of Great Tit, Blue Tit and Coal Tit in Assistens Churchyard in Copenhagen in 1999, 2000 and 2004.

Art <i>Species</i>	År <i>Year</i>	Fuglekasse <i>Nestbox</i>	Hængeask <i>Weeping ash</i>	Anden træart <i>Other tree</i>	Bygning <i>Building</i>	Total
Musvit <i>Great Tit</i>	1999*	9	3	1	–	13
	2000	13	2	2	2	19
	2004	14	4	2	–	20
Blåmejsje <i>Blue Tit</i>	1999*	3	7	7	–	17
	2000	5	12	4	–	21
	2004	3	8	4	1	16
Sortmejsje <i>Coal Tit</i>	1999*	–	–	–	–	0
	2000	–	–	–	–	0
	2004	1	–	–	–	1
Total		48	36	20	3	107

* Frisenvænge et al. (1999)

grønt områdes ynglebestand af mejser kunne være en af flere indikatorer for et områdets naturkvalitet. Virkningen af tiltag som opsætning af fuglekasser, beplantning m.v. ville i så fald kunne undersøges vha. den i denne artikel anvendte metode, som hverken er særlig tidskrævende eller kræver speciel erfaring med fugleregistrering.

Summary: Population densities of breeding tits on Assistens Kirkegård in Copenhagen

During three years, 1999, 2000 and 2004, breeding tits were counted in Assistens Kirkegård, a churchyard established in the centre of Copenhagen in 1760 covering an area of 20 ha. A breeding pair was defined as a pair having a nest from which young were heard at least once. The results are summarised in Table 1.

Referencer

- Andersen, T. 1991: Dyrehaven. – Pica 3(2): 4-9.
 Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. – DOF & Gads Forlag, København.
 Hönish, D.M. 1997: Natur og naturformidling. – Årsskrift, Formidlingscentret for Assistens Kirkegård, København: 25-30.
 Frisenvænge, J., B.T. Johansen & A. Jørgensen 1999: Bilagsrapport om Dansk Ornitologisk Forenings By-naturprojekt 1997-1999. – DOF, København.
 Johansen, B.T., J. Frisenvænge, J.R. Jensen, A. Jørgensen & A. Navntoft 1999: Hvad kan du selv gøre for byens natur og fugleliv - nogle forslag til lokale grønne aktiviteter. – DOF, København.
 Københavns Kommune 1989: Dispositionsplan 2020 for Assistens Kirkegård. – Københavns Kommune.

Anna E. Jørgensen
 Peter Fabers Gade 5, st. tv
 2200 København N

Større vinterforekomster af Lille Lappedykker *Tachybaptus ruficollis* i Danmark

KELD HENRIKSEN

Lille Lappedykker *Tachybaptus ruficollis* er ret almindelig i Danmark om vinteren, og på en række lokaliteter samles lappedykkerne i større antal (Olsen 1992). Tilbage i starten af 1970'erne indsamledes oplysninger om artens vinterforekomst (Bang 1972, Olsen 1973), men det var tilsyneladende ikke muligt at give en fuldstændig sammenfatning. Den meget større ornitologiske aktivitet nu om dage muliggør derimod en detaljeret oversigt, og

i det følgende sammenstilles observationer fra vinteren 2002/2003.

Sammenstillingen er hovedsageligt baseret på observationer indsendt til DOFbasen. Desuden er hjemmesiderne fra DOFs lokalafdelinger undersøgt for observationer. Endelig er supplerende oplysninger tilvejebragt fra lokalkendte feltornitologer, når det var nødvendigt at udrede usikkerheder enten med hensyn til en præcis geo-

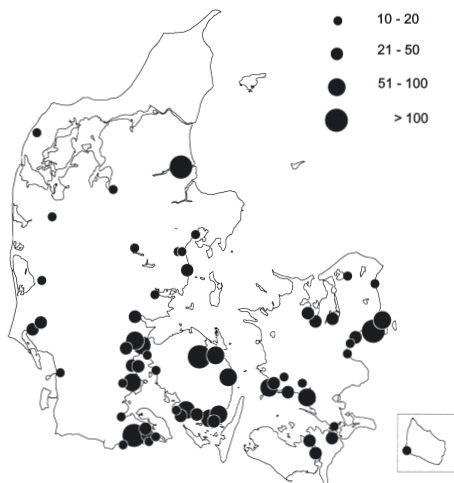

Fig. 1. Den geografiske fordeling og størrelsen af forekomster af Lille Lappedykker i december-februar 2002/2003. Forekomster på mindre end 10 fugle er udeladt.

Distribution and size of assemblies of 10 or more Little Grebes (max. numbers) during December-February 2002/2003.

grafisk placering af observationerne eller til mulige dobbeltregistreringer. Større forekomster af Lille Lappedykker er vanskelige at optælle nøjagtigt, når mange af fuglene i de oftest ret spredte flokke dykker efter føde. For hver lokalitet er der derfor anvendt maksimumstal ved sammenstillingen.

Forekomster af Lille Lappedykker på mindst 10 fugle blev registreret på i alt 62 lokaliteter (Fig. 1). Arten har tydeligvis en sydøstlig udbredelse om vinteren, med den store forekomst ved Hadsund i Mariager Fjord som den eneste undtagelse. Fraværet af større forekomster i Limfjorden er iøjnefaldende, men Lille Lappedykker har heller ikke før i tiden været særlig talrig i Nordjylland om vinteren (Møller 1978).

På de 62 lokaliteter blev der sammenlagt optalt 2696 Små Lappedykkere. De største forekomster sås i Odense Fjord (350 fugle), ved Kalveboderne på Vestamager (270), ved Hadsundbroen i Mariager Fjord (110) og i Egersund ved Broager (102). Yderligere blev der på en række lokaliteter med forekomster af mindre end 10 fugle sammenlagt optalt 322 Små Lappedykkere. Næsten 90% (2665/3018) af samtlige fugle opholdt sig på beskyttede kystlokaliteter.

I et materiale som dette kan dobbeltregistreringer forekomme, hvis nogle af lappedykkerne skifter lokalitet i løbet af vinteren, for eksempel på grund af skift i vejret. De få steder, hvor det er undersøgt, har arten imidlertid

været ret stedtro, selvom skift mellem overvintringslokaliteter i løbet af vinteren er konstateret (Bandorf 1970, Gilliéron 1974, Leuzinger 1996). Omvendt kan det ikke udelukkes, at antallet af fugle i de store forekomster på grund af optællingsvanskeligheder i nogle tilfælde er undervurderet. Vinterbestanden af Lille Lappedykker i Danmark er derfor formentlig på mindst 3000 fugle.

En stor tak skal rettes til følgende personer, som med deres lokalkendskab var til stor hjælp ved sammenstillingen: Henning Christiansen, Morten Bentzon Hansen, Martin Jessen, Jan Christian Kiel, Flemming H. Nielsen, Troels Ortvad og Jacob Sterup.

Summary: Winter assemblies of Little Grebe in Denmark

In this note, I examine the distribution and size of assemblies of Little Grebe *Tachybaptus ruficollis* in Denmark during the winter 2002/2003. The account is based mainly on observations submitted to the database of the Danish Ornithological Society.

Assemblies of 10 or more grebes were recorded at 62 sites (Fig. 1). Adding the maximum number of grebes from these sites gave a total of 2696 birds. The two most important sites had 350 and 270 birds, respectively. Assemblies smaller than 10 birds held a further 322 grebes. Of all grebes observed, nearly 90% (2665/3018) were found in sheltered coastal waters.

The extent of movements between sites during winter is not known. On the other hand, some grebes probably went unrecorded in the larger assemblies. Thus, an estimate of at least 3000 Little Grebes wintering in Denmark seems reasonable.

Referencer

- Bandorf, H. 1970: Der Zwergetaucher (*Tachybaptus ruficollis* (Pallas)). – Neue Brehm Bücherei, A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Bang, J. 1972: Vinteragttagelser 1971-72. – Danske Fugle 24: 229-238.
- Gilliéron, G. 1974: Etude des Grèbes castagneux, *Podiceps ruficollis*, hivernant dans la basse-plaine du Rhône. – Oiseaux 32: 207-230.
- Leuzinger, H. 1996: Winterortstreue eines leucistischen Zwergetauchers *Tachybaptus ruficollis*. – Orn. Beob. 93: 179-180.
- Møller, A.P. (red.) 1978: Nordjyllands Fugle - deres yngleudbredelse og trækforhold. – Scandinavian Science Press Ltd., Klampenborg.
- Olsen, K.M. 1973: Årsrapporten 72. – Feltornitologen 15: 51.
- Olsen, K.M. 1992: Danmarks Fugle - en oversigt. – Dansk Ornitologisk Forening.

Keld Henriksen
Kærvej 17
8230 Åbyhøj